

TERTIA PARS CAPITIS

ENCOMIUM ET VITUPERIUM SALOMONIS ET BOBOANI

44. POST IPSUM (legit cum Complutensibus, patz 10-15; jam Romana legunt, patz 16-20) id est cum
SUBREX FILIUS SENSATUS (Situs, res fortis
habitans in quiete;) ET PROPTER ILLUM (Davidem) DE-
JECIT OMNEM POTENTIAM INIMICORUM, — q. d. Propter
merita et sanctitudinem Davidis Deus deject omniem
impulsum inimicorum, ut nemo auderet Salomonis
Davidis filio sese oppondere, sed illi libere regnare,
laetique suum imperium propagaret. Unde
Greca habent: καὶ ἀπὸ καρτυσοῦ ἐν πατρίσιοι
est, propter οὐδέποτε habitavit, τόλιον ut Rabanus
habet: requievit in latitudine tunc animi (puta in
magna animi confidencia et securitate), de qua dicitor
III Reg. iv, 29: «Dedit Deus sapientiam
Salomoni, etc., et latitudinem (puta magnanimitatem
et magnificiam) cordis, quasi arenam que
est in littore maris; » tunc regni, quod latissimum
et amplissimum habuit Salomon, ut patet III Reg.
Vnde Vatabulus tradidit: *Huc successit filius sapiens*,
qui per eum in amplam venit possessionem.
Rursum τὸ καρτυσοῦ veritas, destruet in latitudine,
id est longe laetique, quod Noster verit: «De-
jecit omnen potentiam inimicorum, » nam κατ-
έβαινε et destruera et habitare significat.

Vocatur «sensatus», sive sapiens, quia Salomon facta sibi a Deo optione petendi quod vellet, petiti sapientiam, eamque obtinuit: «Quia postulasti verbum hoc, inquit, ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens et intellegens, in tantum ut nullus ante te similis fuist, nec post te surrecturus sit. Sed et haec, que non postulasti, dedi tibi: divinitas sollicit et gloria, ut nemo fuerit similis tui in regibus, cunctis rebus diebus, III Reg. viii. 11.

Nota nō propter illum; inde enim liquet rursus sanctitas et merita Davidis, scilicet quod propter illum Deus Salomon et posteris tunc potens et felix regnum concesserit. Vide Pinamed, lib. I *De Rebus Salom.* cap. ii, num. 40, ubi ostendit omnem Salomonem potiamen, opes, gloriam, sapientiam, etc., adeoque quidquid Deus Salomon et posterioribus regibus contulit, id totum Davidis vuisse vel beneficium, vel eximium illius sanctitatis premium. Unde Hierosolyma, tempore Ezechie in Sennacherib obsecrata et desperata, Deus succurravit ob merita Davidis: « Protegat, inquit, urbem hanc, et salvabo eam propter me, et inquit David servum meum, » IV Reg. xix, 34; nimisque quia Deus suam in templo, David in Sione regiam sedem locarat. Vide S. Chrysostomum, homil. 8 ad Popul. Rursum, quidcum Deus tribui Iuda honoris et dignitatis supra ceteras contulit, id propter Davidem contulisse censem S. Augustinum, in Psal. LXXXV, 70, ad illa: « Etiam David

seruum suum. Idem, lib. XVII *De Civit. Dei* cap. **IV.**, notat Davidem fuisse primum regem sicutum in terra Ierusalem, que est umbra futurae, hocque insigne fuisse Davidis privilegium, dicens et gloriatur.

45. SALOMON IMPERAVIT IN DIEBUS PACIS, cii (legit cum Romanis **v.**, id est **cui**; Complutensia legit **et**, id est **quoniam**) *SUPER DIUS OMNES HOSTES UT CONDERET DOMUM IN NOMINE SUE* (Dicitur **Dei per Salomonem**), *ET PARARES SANCTITATEM IN SEMPERITUM*, — q. **d. Salomonus Deus** accessit summam pacem, eique subiecti omnes hostes, hoc fine, ut adcederent domum, quam nomine Dei nuncuparent, Deoque dicaret, ut vocaret et esset templum Dei, atque ut pararet et adoraret sanctitudinem, id est sanctuarium (hoc enim hebreice vocatur **HTIP codes**, id est sanctitas, quia locus sanctissimus) duraturum in eternum, non absolute, sed respectiva, scilicet tamdiu quamdiu duratura erat res publica et Synagoga Iudeorum, puta usque ad exceditum eorum per Chaldeos.

Nola, secundo : Pro cuius subjicit Deus hostes, Graeca Compluit, habent: Quoniam Deus pacauit in circulo sua; Romana : Cuius Deum requiebat deinde in circuitu, quia scilicet « subjicit ei hostes », ut explicat Noster. Rursum aliqui addunt καὶ ἔχειν, id est glorificari est. Unde Vatablus : Solomon regnauit tempore pacifico; et gloriatus addeptus est, postquam Deus circumiecta loca pacata reddidit, ut nomine ipsius statueret aedes, et sacrarium nervosum pararet.

Nota, tertio: Salomonis nomen iussa Dei fuisse indicatum. Sic enim Deus ait David, 1. *Zad.* cap. xxxi. 9: «Filii qui nascetur tibi, erit vir quessimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus iniiciis suis per circumlocutum: et ob hanc causam Pacificus (puta Salomon) vocabitur: et pacem et otium dabo in Israel cunctis diebus suis.

15 et 16. QUEMADMODUM ERUDITUS ES IN JUVENTUTE
TEA, ET IMPLETS ES (Jans')nius et alii pro es, utro-
genita et thesauros absconditos. Sic Dido admis-
ta a Sichaeo marito defuneto apud Virgilium;
lib. I Aeneid. :

Veteres tellure recludit
Thesauros, ignotum argenti pondus et auri.

*Tertio, retexte, id est text, contextit, operuit, quo enim significat Graecum ἐπεκτένειν, q. d. Adeo unius, abundans et inundans fuit sapientia, ut star fluminis vel mari exundantis, eadem obseruit et repleverit totam terram, ut legit Vata-
eris, ut scilicet incolae totius terra cum cognos-
cent et celebrarent. Rursum Salomon contextit
totam terram suis parabolis, id est, parabolis
suis complexus est universas herbas et arbores
terre. Unde regina Saba venit ex Ethiopia in
Iherusalem, ut audiret sapientiam Salomonis, III.
Reg. x, indeque reges Ethiopiae sive Abyssinia,
aetate Pretorianae, jacant et gloriantur se filios
sue Salomonis; utpote prognatos ex regina Saba,
nam gravidum efficerit Salomon, etsi hoc cre-
deremus difficile. Hoc est quod dictur III Reg. iv,
i: « Veniebat de cunctis populis ad audiendum
sapientiam Salomonis, et ab universis regibus
terre, qui audiebant sapientiam eius. » Verum
autem non retexte apud Latinos non operire et le-
gere, sed contrarium, scilicet aperire et detegere
significat; hinc Noster pro *retexte*, videtur
gisse *ampliatio*, id est operuit, retext, pale-
te.*

per, inquit, absque disciplina si sit, dicta est, disciplina, si natura destinatur, defecta; exercitatio, hi duobus demplis, imperfecta est. Et quemadmodum ad agriculturam primum requirunt bennam solum, deinde peritus colonus, denique senius frugi: ita plane natura solo, agricultore magister, semini precepta respondent.

Quarto ergo et genuine, sensus est, q. d. Salomon sua sapientia *relexit*, id est deflexit, apruit, eruit, revolavit terram, id est ea quae in terra hominibus erant secreta et abscondita, ipse patefecit secreta naturae, et proprietates rerum occultas, ac presertim carnum que sub terra latenter.

Porro quanta et quam ampla faciet sapientia Salomonii a Deo induita, docet ipsum *Sep. vii.* cum ait: «Ipse (Deus) dedit mihi horum, quae sunt, scientiam veram: ut sciám dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, initium, et consummationem, et medietatem temporum, vicissitudinem permutationes, et commutationes temporum, anni cursus, et stellarum dispositiones, naturas animalium, et iras bestiarum, vim ventorum, et cogitationes hominum, differentias virginitatis, et virtutes radicem, et quecumque sunt absconsa et improvisa, didici: omniumenim iste docuit me sapientiam.» Ex quibus liqueat Salomonius fuisse insignem physicum, cosmogonum, astrologum, medicum, adeoque scientiam omniū encyclopediam ab solvisse.

ET TERRAM RETEXIT ANIMA TUA. — Primo, aliqui veritatem per circuitum aquæ ad myrem replicaverim (id est plene prædicaverim) Evangelium

Christi. » *Il Timoth. iv, 17: « Ut per me prædictio impleatur, » et alibi.*

Porro « *enigmata* » sunt dicta obscura et difficilia, constanti gravissimis sententias, aut etiam similitudinibus et comparationibus, ductis ex occultis rerum proprietatibus. Unde Graeca habent: *Terram contextit anima tua, et replesti (terram) in parabolis enigmatum; Vatalius: Animus tuus omnem terram aperuit, et allegoria enigmatis implavit.* Ex omnibus enim partibus mitebantur, qui enigmata et res obscurae Salomon proponerunt (uti libram regem Tyri fecisse testatur Josephus, VIII. *Aniq. ii*): *qua omnia ipse ita clara solide explicabat, ut omnes obstupescerent.*

AD INSULAS LONGE DIVULGATUM EST NOMEN TUUM, ET DILECTUS ES IN PACE TUA. — Vatalius: *Paceque tua fusi gratiosus; alii, charus, q. d. O Salomon, ob turu sapientiam, pacem et magnificientiam celebris evasisti toto orbe, ut etiam insulani te celebrent et glorifiekarent.* Hebrei enim cum terras et gentes remotas et abditas incognitisque signficare volunt, nominant insulas; tum quia insula, undique mari circumdate, ab omni terra ejusque incolis sunt semotae; tum quia Iudei navium et navigationis ante Salomonem expertes, eos qui in mari, puta in insulis vel trans mare, habitabant, censebant procul a Judea in alio climate, et quasi in novo orbe habitare. Unde illud: *Reges Tharsis et insulæ munera offerent,* *Psal. lxxi, 10, q. d.* Reges remoti, qui trans mare dominabantur, eque a insulani a Iudeis ceterisque terre incolis semoti, subdenter se Christo, quasi vero Salomon, eque munera offerent. Et Isaia, cap. LX, 9, praedicens gentium remotorum conversionem ad Christum et Ecclesiam: « Me, inquit, insulae expectant, et naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longe. »

ET DILECTUS ES IN PACE TUA; — id est proper pacem tuam, q. d. Quia pacem tuo regno procurasti ac pacem cum viciniis, quin et cum remotis gentibus, quales erant in Ophir, colui, atque pacies regnasti, idcirco charus fuisti tanus Iudei, quam quibusvis gentibus, regibus et principibus, ut quod adulatore dictum fuit Neroni, vere dieatur Salomon: « Nemo unum homo tam charus fuit uni homini, quam tu tuo imperio. » Ille Salomon a Nathan vocatus est « *Jedidja,* » id est amabilis Deo, eque ac hominibus; omnes enim amant pacem et pacificos, magne enim virtus et sapientia est ita agere et regere, ut pacem cum omnibus habeas. Unde Salomon tanquam rex pacificus, amatos et celebratus fuit toto orbe, quia non armatis, sed mirabiliter prudentia et lenitate, orta ex magnanimitate, in pace regnum administravit. Atque haec fuit causa tanta potestis, tamque ampli regni Salomonis; nihil enim ita valet ad vincendos hostes, et devincendos exterorum animos, atque concordia et pax. Quia de re ita pulchra, eque ac vere sancti leges Visigothorum, libro I. tit. II, cap. vi: « *Sicut mo-*

tim abitudinum naturas recorditas, et propria-
tes oculatas.

Quinto, in nomine Domini Det, id est in virtute, ope, protectione, beneficentia Dei. Mirabant enim homines, etiam Gentiles, quoniam Deus Salomon quasi filio suo tantam sapientiam, pacem, opulentiam, felicitatem, gloriam, honoremque omnium copiam contulisset: adeo ut vocaretur Deus Salomonis, ut habent Complutensia, eque ac Israhel; atque vicissim Salomon vocaretur filius Dei primogenitus, iuxta Illud: « Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium. » *Il Reg. vii, 14: « Ego primogenitum ponam illum ex celsum pro regibus terra,* *Psal. lxxxviii, 23.* *Rursum, vel in nomine Domini,* significat Salomon in omnibus invocasse nomen Domini; eique nam sapientiam, gloriam, bonaque omnia accepit tulisse, non sibi quisque viribus, que sane insignis fuit in tanto fastigio animi demissio et humilitas. Hinc Deum invocans pro sapientia ait: « Mite illam de celis sanctis tuis, et a sede magnitudinis tue, ut mecum sit et mecum laborem, ut sciam quid acceptum sit apud te, » *Sapient. cap. ix, 40.*

Nota hebraismus: *Mirari in cantilenis, proverbiis, parabolis, in nomine Domini;* id est, quod mirari cantilenas, proverbia, parabolam, et nomen, id est virtutem dei assidentem Salomonem, sumque tot bonus cumulantem; est enim *beth* portænotum hebreorum peritis. Ita Vatalius, Illud ad *Il Reg. x, 1:* « Sed et regina Sabá, audi fama Salomonis in nomine Domini » q. d. Audita fama sapientiae a Deo date Salomonis, ac corum que faciebat Salomon opa Domini. Unde Vatalius vertit: *Ex nomine Domini, venit tentare eam in enigma.* Que auditis responsa Salomonis, exclamavit vers. 9: « *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum.* »

In his omnibus Salomon fuit typus Christi, qui pacem orbis attulit, inde vocatur « *Princeps pacis,* » *Isaia, ix, 6;* que ac veram sapientiam, opes et gloriam, non terrestrem, sed coelestem, Ita Rabanus.

20. COLLEGISTI QUASI AURICULARE AURUM, ET UT PLUMBUM COMPLESTI (id est multiplicasti; ut dixi versus 16) *ARGENTUM.* — *Auriculatum* dicitur es rubens fulgensque ut aurum; grise est: *Congregasti aurum quasi stannum, et multiplicasti argentum quasi plumbum;* *Syrus: Congregasti quasi plumbum aurum, et argentea quasi terram.* Argentum enim non est aliud quam terra alba, aurum rubra, ait S. Bernardus. A sapientia transit ad opes Salomonis, quae ingentes et pene ad mirabilem stupenda et dedit Deus. Est hyperbole apposita, utpote in qua similis similibus, puta aurum auriculato, argenteum in plumbum comparatur. Porro in pretio magno est dissimilitudo: una enim libra auri valet quinque libras ceris, sive

aureihali; una enim libra auri valet libras cem argenti, atque una libra argenti valet libr 50 æris: multiplicata decem per 50 habebis quin genta. Alludit ad *Il Regum, x, 21:* « Non erat argenti, nec alienum pretii pulabatur in diebus Salomonis. » Et vers. 27: « *Facitque (Salomon) ut tanta esset abundanta argenti in Jerusalem, quanta et lapidum.* » Et *Il Paralip. i, 15:* « Prebusque res argentea et aurum in Jerusalem quasi lapides. » Censem aliqui vituperari hic Salomonem a nimbo studio coacervandi opes quod regibus Israel vetuit Deus, *Deuter. xvi, 17.* Verum dico: Laudatur hic Salomon ab opibus, ut laudes fuit a sapientia; sed opes illi fuere illecebre fastus, avaritia, gula et luxuria, per quas sensus ulterius prolapsus tandem corruit in barathrum idolatrie. Opes ergo bone sunt bene uti. sed male abutent; facile autem est his abut, difficile bene uti: « *Opes,* » inquit Diogenes, apud Dionem. *orat. 4, De regno,* « *omnis concupiscentia et studii servie et ministra sunt.* » Vide Pinedam, lib. VII *De Rebus Salomon. cap. xiii,* ubi ostendit quando et quantum in opibus coacervandis peccarit Salomon.

Porro quanto fuerint opes Salomonis vel ex hoc coniuge, quod David moriens pro fabrica templi reliquerit ei centum milia talentorum, aur, qui faciunt mille et ducentos milliones aureorum; argenti vero milia milia talentorum, que faciunt tantundem: libra enim una aurum valebat decem libras argenti. Reliquit ei ergo universis bis mille milliones, et insuper quadragesim milliones aureorum. Vidi Vialandum sub fine tom. II in *Ezechiel. part. II,* lib. V, disp. 3, cap. XLII et sequent., ubi probat Davidem et Salomonem annuo redditu opibus usque superasse tributa et opes non tantum Romanorum, sed et Chaldaeorum, Persarum, omniumque regum et monarcharum; hinc et alii viri doctri contraria sentiant, scilicet promissa Dei de Salomonis precedentia in diligenda esse accommoda, nimis resp. et ceterorum regum Israeles, non autem exterorum. Itaque Nabuchodonosorem, Cyrum, Alexandrum, Casarem, Augustum, et gloria Salomonis fusse pares, Ita Rabanus.

Et INCLINASTI FEMORA TUA MULIERIBUS; (et cum fæmoribus mentem, sapientiam, sanctitatem, et gloriam tuam; hec enim Salomon subjugavit libidini et voluntati mulierum, ideoque prodegit et perdicit): *POTESTATEM HABUISTI IN CORPORE TUO,* — id est validum habuisti corpus, et tot feminorum potens, ait Lyraeus et Ilyonius. *Secundo et melius,* q. d. Abusus es tuo corpore ad tuum libitum, ut contra Dei preceptum illo liberetur ad tuas libidines explendas. Non enim agitur hic de nature robore, sed de vita anime, quo Salomon pro libito corpore abutebatur; cum tamen corpus non esset ejus, sed Dei, ut ait Apostolus, *I Corinth. vi, 14 et 19.* Greece est, « *Si-*

s. Iacob. Id est in potestate redactus es corporis tui, q. d. Fecisti te manipulum tua carnis et concepisciente, «que ac mulierum, quas insane adamasti, adeo ut assidua carnis petulantia usque ad servitium carnis pervenire», ait S. Gregorius, XII Moral. xii. Pro femora legit *λεγόντας*; alii legunt *σωτίζειν*, id est visera: unde vertunt: *Accidisti tua ita mulieribus, et redactum est in alienam potestatem corpus tuum;* Vatablus: *Lumbos tuos applicasti mulieribus, et vincit te corpore tuo passus es,* q. d. Vinci te a femina passus es, quod est turpissimum; femme enim inclinasti cervicem, totumque corpus humiliasti; qui est habitus superari et triumphati hominis. Alii sic explicant, q. d. Supplex et procumbens in genua, femme potestasti subiecti corpus tuum; nimis divitiae duxerunt Salomonem ad delicias, deliciae ad insatiables libidines, que tamen preceps in Salomon non fuere peccata mortalia, quia exercebant intra terminos conjugij; concubinae enim ejus fuere uxores secundariae: fuerunt tamen peccata mortalia aliis nominibus, tum quia tante et tam ardentes in eo fuerunt, ut mallet Deum relinquere et dulci colere, quam suas libidines et amiasas offendere: «Fecit, inquit S. Augustinus, lib. XV, De Genesi ad litter. cap. XIII, quod sciebat non esse faciendum, ne suas, quibus deperibat atque difflabat, delicias contristaret; » tum, quia nimis ingentes et multae fuere contra preceptum Domini, Deuter. xvii, 17, habuit enim Salomon 700 reginas, trecentas concubinas, III Regum, xi, 3, tum quia plorare hauxores fuere alienigenae et gentibus Iudees vicini, quibuscum Deus severe veterum Iudees iniuste coniugia, ob periculum idololatrie, Exod. xxxiv, 16. Denique Syrus clare vertit: *Dedisti mulieribus vobis tuum, et potestasti dedisti eis in corpore tuo corporis tui;* vel profanasti eis corpori tuo.

Nota: «potestatem» hic accepi posse vel active, q. d. Nimirum potestatem usurpati in corpus tuum, cum illud non Dei legi, sed tue libidini exercire fecisti; vel passive, q. d. Alienam potestatem, puta mulierum tibi dominantium, admissi in corpus tuum, permisisti ut ille potestasse in te exerceatur, earum ulro jugum et imperium subiisti, coactos es parere illarum libidini, etiamsi injusta, indecora et superba precepserunt. Sic enim Herodes paruit Omphale auream, ejusque flagellum et minas extinximus, de quo Uejanira apud Ovidium.

*Dicaris inelix sententias tremefacias habens,
Aut pedes domine pertinassis minus.*

xxi virtus animos dementat, dejeicit et sternit amor. Hunc sensum exigit Grecum *λεγόντας*, id est in potestate redactus es. *Sic Apostolus, i Corin. xi, 10:* « Ideo debet mulier potestare supra caput. » *Potestatum*, sollicit passim, puta velum, quo testatur se potestati viri esse subiectam: e contrario Salomon mulie-

ros potestati mulierum se suumque corpus subiect, quasi alter Sardanapalus. Quam verum est illud: « Amare et sapere negatum est etiam sapienti, » imo sapientissimo Salomon. Vide nostrum Pinedam, lib. VII *De Rebus Salomonis*, cap. vii.

22. DEDISTI MACULAM IN GLORIA TUA (Vatablus, inuestis gloria tua maculam), ET PROFANASTI SEMEN TUUM. — **Syrus:** *Dedisti maculam in honore tuo, et approbatio officisti stratum tuum,* q. d. Maculasti, deturpasti infamisti tantam tuam gloriam foda et indelebili macula ignominiose libidinis, et consequenter idololatria: sicut stola alba turpiter injecto atramento, et purpura injecti excrementis. Eadem macula maculavit gloriam suam Pipinus, Constantinus Monomachus, Henricus VIII, rex Anglie, multique alii reges et principes. Vere dixit Ecclesiasticus, cap. xix, 2: « Vixum et mulieres apostatae faciunt sapientes. » Si multi illustres viri candidam juventutis stolam turpi senectuti macula instar Salomonis dedecorant: nimurum maculam hanc in gloriam suam dedit Origenes, Tertullianus, Iosius Cordobensis preses Concilii Nicæni, cum in senio delirans cessit Ariani; et Constantinus Magnus, dum preses alla seductus ab Ariani, ab Ecclesia sua ejecti S. Athanasium. Unde merito palatio ejus affixum fuit hoc carneum: « Saturni secunda quis desideret? Sunt hec gemmea, sed Neroniana, » ut refert Sidonius Apollinaris, Banus et alii. Proprie vero maculam homini inicit libido; haec enim affert probrum et ignominiam, sicut ex adverso castitas affert candomrem et decus. Unde S. Leocadia apparetur S. Ildephonso, qui celebratur intertemperat et aeternum candorem virginitatis B. Marie Deipare: « O Ildephonse, inquit, per te vivit gloria Domina mea. »

Pro maculam, gracie est *πάρος*, quod secundo, verti potest, *vituperationem, reprehensionem;* nimirum enim est in homine luxuriosum, quod non reprehensione sit dignum, quodque Monus non carpatur. Opes enim eius in turpes usus expenduntur, corpus libidine polluiunt, mens tota fodi imaginibus turpatur, denique omnes animos et corporis vires libidini famularunt. Ita Pineda, lib. VII *De Rebus Salomonis*, viii. Quare sapienti Monet Cyrilus Hierosolymitanus, *Catechesi*, 4: « Ne parva volupitate, inquit, vendatis magnam dignitatem. » Precidre S. Bernardus, epist. 129, *ad Janenses, de Perseverantia:* « Si cauteles, inquit, Samson, et si Salomonis devotione perseverantiam retinuerint; nec illis profecto privaretur viribus, nec hic sapientia. » Idem, lib. II *De Consider. cap. xii,* monet Eugenius Pontificem ut in tanto pontificis honor, gloria et felicitate se cauteles custodiat, ne in peccatum prolabatur, uti prolapsus est David et Salomon: « Est utique, inquit, si diligenter attendas, quam raro tempore existiterit, qui non vel nequice in prosperitate aeternam relaxaverit a sui cus-

todia et disciplina. Quando hoo incautus non fuit ad disciplinam, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem vel glaciem? Sapiens David, sapiens Salomon fuit; sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte, alter ex toto despuuit. Magnus, qui incidens in adversa, non excidit vel parum a sapientia; nec minor, cui felicitas si errit, non irrisit. Quanquam facilius inveneris qui sapientiam retinuerint contraria sibi fortuna, quam qui propria non perdidérunt. Praferendum ille et magnus est, cui inter prospera saepe risus indecentior, aut sermo insolenter, aut immoderata eura vestis vel corporis non irrepsit. »

Et S. Augustinus, lib. XVII *De Civit. cap. xi,* loquens de Salomon: « Hic, inquit, bonis initii malos exitus habuit. Quippe secundus res, quae sapientiam animos faligant, magis huic offuerunt, quam profuit ipsa sapientia, etiam nunc et deinceps memorabilis, et longe lateque laudata. »

ET PROFANASTI SEMEN TUUM. — **Primo**, « profanasti, » grace *τέλεσθαι*, id est polluiti, contaminiasti « semen tuum, » per impuras libidines et eternam ignominiam. Est catachresis, Profanum enim sumitur pro immundo, *Act. x, 14 et 15*, quia Iudei cibos communes sibi et Gentibus, censebant profanos et immundos.

Secondo, propriè « profanasti semen tuum, » purum et sanctum, utpote hominis fidelis, sapientis et sancti, cum illud commisericisti cum mulieribus infidelibus, insipientibus et impiis. Nam, ut ait Apostolus: « Qui adhuc merecitur unum corpus affectur, » *i Corin. vi, 16.* Semen enim Israel erat sanctum, *Iacob cap. vi, vers. 13*, gentium vero profanum et sacrilegum. Unde illud Danielis ad senes impios: « Semen Chanaan, et non Iuda, » *Daniel. xiii, 56.*

Tertio, « profanasti semen tuum, » id est filios tuos, cum illos procerasti ex mulieribus idololatriis et impiis, que eosdem educarunt in sua idolatria et impietate.

Quarto, « profanasti semen tuum, » quia forte illud more idololatrarum consecrasti idolo Moloch; huic enim solebam offerre semen humatum, imo et filios proprios immolare et concremare, uti dixi *Levit. cap. xviii, vers. 21*; uxores enim Salomonis coluerunt Moloch, ipsumque ad eundem colendum induxerunt, *III Reg. cap. xi, 3 et 7.* Unde Paladius opinatur Salomonem filios suos immolasse Moloch, aquæ per Pinedam, lib. VII *De Rebus Salomonis*, cap. xi, n. 3, in fine, qui et conjecturam addit: Nam, inquit, non alium Salomonum filium legimus quam Roboam, ac duas uxores filias, ut, si alios (ut videtur) ex totis libidinibus et concubiniis suscepit, malos male perdidisse videatur insana parentis religio, ac nefaria Molochius ignis.

Quinto, « profanasti semen tuum, » quia origo et causa fuit, ut idololatria tua etiam post mor-

tem tuam prospereret et gravarebet inter *Hebreos*, III *Reg. iv, 22.* Hoc est, quod subdit Sirasides: « Inducere iracundiam ad liberos tuos. » Unde et fana idolis et diis Gentium a Solomone adficiata manserunt per multa secula usque ad Josiam, qui ea destruxit, *IV Regum xxiii, 13.*

Ex hoc loco et ex III *Reg. cap. xi*, multi cum S. Prospero, lib. II *De Predic.* cap. xxvii; S. Cypriano, epist. 7 *De observanda disciplina*; S. Gregorio, *Moral. cap. ii; Lyrano, in II Reg. cap. vii;* Abulensis, *III Reg. cap. xi, Quæst. ult.*; Andreas Vega, lib. XI *In Concil. Tridentin. cap. ii; Bellarmine, lib. I *De verbo Dei*, cap. v, heresi 6;* B. Joannes Capistranus, lib. *De Auctorit. Papæ*; Pererius in *Epist. ad Rom. cap. viii, Quæst. XXVII;* et fuit Joannes Cognatus, lib. *de hac re edite cap. xviii et sequent, censem Salomonem esse damnatum.* Primo, quia Sirasides assignat lapsum Salomonis, tacet vero ejus ponitentiam, quam non tacuit lapsu Davidis dicens, vers. 13: « Dominus purgavit peccata ipsius. » Idem facit Scriptura, *III Reg. cap. xi. Secundo*, quia, si Salomon post lapsum vero penituit, utique debuisset destruere idola et idolâria a se fabricata: hoc autem non fecit; nam illa manserunt usque ad Josiam, uti jam dixi. Ergo mortuus est in peccato et impunitus. **Tertio**, quia idea Deus Salomon tot opes, delicias et honores, omnemque mundi gloriam concessit, ut eum in hac vita remuneraretur, in altera vero puniret ejus scelerâ tam enormia. Unde S. Augustinus in *Psalm. cxlvii, sub initium*, Salomonem reprobatum assert: sicut eman signum prædestinationis est affligi in hoc mundo, ita signum reprobacionis est bonus mundi afflire, hisque in temperanter se immergere, sicut fecit Salomon. Unde B. Nilus, qui opinionem magnæ sanctitatis floruit anno Domini 976, rogatus « an Salomon salvus sit? » respondit: « De Salomone nihil uspiam legitimus in sacra Scriptura, quod post peccatum ponitentiam egerit, sicut Manasses. Qui ergo de illo dicere poterit quod salvus sit? Ita habet ejus *Vita*, et ex ea *Baronius*, anno Christi 976.

Alli tamen cum S. Hieronymo, lib. II *Contra Josin.*, S. Ambrosio, lib. *Apolog. David*, cap. iii, Hilario, *in Psalm. iii, Cyrillo, catech. 2*, et Bacchario, qui fuit coœvus S. Augustino, epist. *ad Januarius*, mitis loquuntur, beneque de Salomonis ponitentia et salute confidunt, atque conjecturas afferunt probabiles. Ita nostri Delrio, *Proem. in Cant.*, Barradius, tom. I, lib. V, cap. ix, et fuit Pheda, lib. VIII *De Rebus Salomon.* cap. i et seqq.

Denique tertio inter utramque sententiam invicem oppositum incedunt medi, ac de Salomonis salute dubitant, neutram ut in partem inclinare velint. Hi sunt Hugo a S. Victore, Hostiensis, Panormitanus, Innocentius Archidiacus, Turcremata, Favardius, Pamellius et alii, quos citat et pene sequitur noster Lorinus, *Prefat.* in

Ecclesiasten, cap. II. Urgent secundi illud Dei de Salomonem promissum : « Misericordiam autem meam non auferam ab eo, » II Reg. VII, 15, Psalm. LXXXVIII, 34. Verum haec misericordia intelligitur non de Salomonis salute, sed de regni eius et propriae regalis propagatione. Subdit enim : « Siue abstuli a Saul, quem amavi a facie mea; » ne coram me regnaret, surrogans ei regem Davidem oculis meis placenter; ac praesedit : « Et stabiliam thronum regi eius usque in sempiternum. » Propter Davidum enim merita promiserat Deus, se proponens eum in regno perpetuaturum; nec propter Salomonis demerita se pollicitationem hanc recessurum.

Ut est, hominibus incertam et dubiam Salomonis salutem volunt esse Deus, ut omnibus metum sanctum incuteret, doceretque fugere mundi delicias et pompas, quasi periculosas, et ad peccatum illicies. Forte Deus secreta sua clementie miseras animas Salomonis ob merita eius priora, et ob merita Davidis patris, eamque expians pro expiatione hanc ei penitentiam publicam injunxit, ut toleret hasce Doctorum censuras, utque pafiat omnes homines dubitare de ejus salute, multo etiam desperare, eumque damnatum asserere. Haec enim ignominia tam longa et continua utique afficit punitive Salomonem. Unde B. Mechtildis, sub annum Domini 1300, hanc de Salomonis revelationem habuit : « Rogata, inquit, a quodam fratre, Dominum in oratione requisiui. Ubina essent animae Samsonis, Salomonis, Oriens et Trajanii? Qui Dominus? Quid pietas mea cum anima Samsonis egerit, volo esse ignotum, ut homines se de inimicis suis uictis amplius pertimescant. Quid misericordia mea cum anima Salomonis fecerit, uolunt homines latere, quatenus carnalia peccata ab hominibus magis deviantur. Quid vero benignitas mea cum anima Origensis efficerit voe esse absconditum, ut nullus in scientia sua confidens audeat elevari. Quid vero de anima Trajanii liberalitas mea iussit, uolunt homines ignorare, quatenus fides Catholica in hoc magis extollatur; quia hic licet omnibus polleret virtutibus, Christiana tamen fidem ab baptismo caruit. »

22 et 23. INDUCERE IRACUNDIAM AD LIBEROS TUOS, ET INCITARI STULTITIAM TUAM, UT FAGERES IMPERIUM BIPARTITUM, ET EX EPHRAIM IMPERARE IMPERIUM DURUM — Ita Romana, q. d. Tunc peccatis, o Salomon, non tantum tibi nocuerit, sed et posteris: induxit enim iram et vindictam dei super eos: ut in iis puniat te, et reserua quia ipsi tuam impietatem et idololatriam secuti sunt. Pro incitari perperam alii legunt in *ceteris*; pro quo ali pejus corrupserunt, in *ceteris*; gracie enim est *zaxarion*, id est compungit. Sensus est, q. d. Deus iuste ut punitis fecit, ut stultitia tua incitaretur in seipso, et dolore compungatur, eum tu, qui in pace semper vixeras, intelligeres Deum pascuisse servum tuum Ieroboam contra te, qui

tandem sub filio tuo Roboam se fecit regem rael, sive decem tribum, duasque tantum tribus Juda et Benjamin Roboam reliquit. Unde factum est « imperium bipartitum, » ut scilicet alii essent reges Israel, alii reges Juda; et « ex Ephraim » imperaret « imperium durum. » Jeroboam enim prognatus ex tribu Ephraim constituit regnum Israel durum, grec. *άνεστ*, id est rebelle, contumax; quia pertinaciter reges Israel usque ad ultimum rebellari Roboam et regibus Juda, suumque regnum et schismam morditis futuranti et propagantur.

Quocirca Vatabulus verit: *Offensam contrahisti tibi tuis, et ex stultitia tua cepisti dolorem: unde bipartito divisor est imperium, regnumque rebellionis ortum ex Ephraim; aliis sic: Ut adduxeris iram in liberos tuos, et compunctus fueris in amentia tua: et imperium fuerit divisum, et ex Ephraim principatus obtinuerit regnum conuenientem. Historia rei gestae fuse narratur III Reg. XI et XII.* Grecia Roma correcta pro compunctus facis, legunt in prima persona, compunctus sum in tribus tua, quasi sint verba *σύμβολον* Roboam dolentis de lapsu Salomonis. Rursum pro *imperium bipartitum*, legit Noster cum Grecis passim *ἀρχα τριπολίς*: Complutensis vero legunt *ἀρχα τριπολίς*; unde vertunt: *Ut heres sine imperio* (*ἀρχα* enim significat duplex, bipartitum, et cum genitivo significat sine, absque) : quia cum Roboam Salomonis filius perdidit decem tribus, et tantum servavit sibi tribum Juda cum Benjamin; postorū regni parte, adeoque regno quasi exodus est. Denique Syrus verit: *Ad inducendum (vel inducendo) inquietatem super filios posteriorum tuorum, ut ingenuis super cubili sui, ut divisi sint in duo regna, de domo Ephraim regno ethiaco (sic et Arabicus) vel stultitia.*

24. DEUS AUTEM NON DERELIQUIT MISERICORDIAM SUAM, ET NON CORRUPTET, NEC DELEBIT OPERA SUA, NEQUE PERDET A STIRPE NEPOTES ELECTI SUTI: ET SEMEN EIUS, QUI DILIGIT DOMINUM, NON CORRUPTET, — q. d. Deus, licet iratus Salomon et posteris eius, tamen eos prorsus non abjectit a regno, siue abjecti posteris Saulis, sed misericordiam Davidi promissam prestabit, « nec delebit opera sua, » puta pacta et promissa de perpetuando in ejus stirpe regnum datur: nimirum non perdet a stirpe, id est simpliciter et radicibus non evellet, nec disperdet « nepotes electi sui, » puta Davidis: « Et semen eius, qui diligit, » grec. *qui dilexit* Bonum ex te corde, ejusdem scilicet Davidis, non corruptet, sed faciet ut ejus posteri perpetua successione regent in tribu Juda, que omnium tribuum erat principia, regalis, maxima et fortissima; idque faciet propter Christum ex Davidis et tribu Juda mascoturum, in quo regnum Davidis perpetuabitur in omnem aeternitatem. Into ea de causa permisit Deus in peccatum peccatorum Salomonis, decem tribus subducere se a tribu Juda et regno Salomonis, ut tribus Juda aces-

teris separata melius et purius uni Deo serviret, ac Christum sibi promissum sola possideret, certaque ex se prognatum juxta promissa Dei Davidi facta, aliis tribibus et gentibus testaretur et demonstraret. Quare hec misericordia non tam ad Salomonem, quasi ejus misericordia sit Deus, eumque salvarit, ut aliqui volunt, quam ad ejus posteros, ut illi in regno succederent, pertinet, eisque prestatia est proper merita, non Salomonis, sed Davidis. Unde Vatabulus verit: *Non tamen omisit misericordiam suam Dominus, nec ex operibus suis disperdidit: nepotes electi sui haudquaque abolevit, nec progeniem amatoris sui (Davidis) sustulit; sed dedit Jacob reliquias et Davidi radicum ex ipsis; quod ultimum illa verit Noster: Dedit autem reliquias Jacob, et David de ipsa stirpe; Syrus: Atque Deus non dereliquit misericordiam suam, et non prospiciet verba sua super terram, et non perdet semen amicorum suorum, et filios justorum suorum non consummabit: et dabit liberationem Jacob, et Davidi regnum magnum, id est maximum.*

25. DEDIT AUTEM RELIQUAM JACOB ET DAVID DE IPSA STIRPE. — Pro reliqua grecus est *κατέχει*, id est reliquit, sive stirps et prosapia supersiles. Porro et Jacob » et « David » sunt dativi casus, ut patet ex Graeco articulo *η*. Sensus ergo est, q. d. Ex misericordia Davidi, de ejus stirpe regali perpetuanda a Deo promissa, factum est ut Deus, licet iratus ob idola Salomonis et Israelitarum, tamen ob fidem datum Jacobo et Davidi, Israelei non prorsus abjecteret, sed ex eo servaret sibi tribum Juda, in qua continuo regnarent reges fideles prognati ex stirpe Davidis.

Alludit ad II Reg. VI, et Psal. LXXXVIII, 31: « Si dereliquerit filii ejus legem meam, et mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, etc., et que procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar: semen ejus in aeternum manebit, et thronus ejus sicut sol in conspectu meo. » Quae omnia inchoato implevit Deus in nepotibus et posteris regibus ex Davide prognatis, perfecte vero in Christo Davidis pariter filio: cuius regnum absolute est aeternum, splendidissimum et gloriosissimum.

26, 27 et 28. ET FINEM HABUIT (grec. *ἀνέποιτο*, id est *reueavit*) SALomon CUM PATRIBUS SIS. ER DERELIQUIT POST SE DE SEMINE SUO, GENTIS STULTITIAM (Syrus, *multiplicantem stultitiam*), ET IMMUNITEM A PRUDENTIA (Syrus, *expertior scientia*; Vatabulus, *inopem mentis*; grec. *ἀνεποιητος σώμα*, id est *destitutum intelligentiae*). ROBOAM, QUI AVERITATI (Vatabulus, *alienavit*) GENTEM CONSILIO SUO. — Grec. *ἀνέποιτο*, id est deficere fecit populum et apostatare, tum a cultu Dei, tum a regno Davidis: magna enim fuit insipiens Roboam, ut, cum inaugaurandus esset rex, ac feliciter inchoandum regnum deberet benignitate et cle-

mentia sibi conciliare animos populi, ipse sua duritiae et inconstancia euidenter prouersus a se averteret, adeo ut decem tribus ab alienante novum regnum sibi constituerent Jeroboam. Sed audi stultitiam Roboam, omisso sententia senum, ex juvenum stultorum consilio populo insultans: « Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cedam vos scorpionibus, » III Reg. XII, 14. Quae major stultitia? que major barbaries?

Nota: *te dereliquerit post se*, significat Salomonem causam fuisse stultitiam Roboam, omninoque malorum que ex ea secuta sunt: tum quia stultitiam Salomonis patris voluit Deus punire per stultitiam Roboam, ut per eam decem tribus ab eo avelleret, ut ipse per Ahiam prophetam se facturam pre-dixerat, III Reg. XI, 31; tum quia Salomon stultitiam suam exemplo suo docuit et impressum Roboam: Salomon enim cum preter 300 concubinas, 700 haberet reginas, quarum singulare regio splendore, pompa et magnificientia alebat: ac in equis, curribus, stipulatoribus, fabricis, ceterisque esset splendidissimus; Roboam hanc patris pompam et magnificientiam imitari voluit. Quare cum patre ob hanc magnificientiam gravia populo onera et tributa imposuerit, ipse majora eidem imponere voluit; indeque orta est populi rebellio et schisma.

Rursum stultitia Roboam liquet ex eo, quod in suis religione et moribus evaserit tandem corruptissimus, ut eius tempore universum regnum corruptissime vicerit, ut patet III Reg. XIV, 22: « Feceit, inquit, Judas malum coram Domino, et irritaverunt eum super omnibus, que fecerant patres eorum in peccatis suis quia peccaverunt. Edificaverunt enim et ipsi sibi aras, et status: sed et effeminatione fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium. » Porro non solum peccasse (quod multorum aliorum fuit), sed etiam non paenituisse (quod obstinatissime impletatis fuit), colligunt ex Paral. XII, 14, ubi illius gesta haec ciuilans concluduntur: « Fecit malum, et non preparavit cor suum ut quereret Dominum, » quod ad extremam impenitentiam et damnationem referendum censem Abulensis, ibid. vers. 21. Cujus etiam impietatem exaggerat incredibilius ille affectus et amor, quo Maacham uxorem prosequeratur, impissimam feminam et principem in sacris Priapi, ut scribitur III Reg. XV, 13, et II Paral. XI, 21, tum quod scribit Josephus, VIII Antig. cap. III, cum videtur regni sui tanta incrementa factum fuisse contemptum vere religionis, ita ut etiam populum in imitationem sui perirent, ne justitia studiis regem suum offendirent. Ita Pineta, lib. VII De Rebus Salom.

29. Addunt aliqui, Roboam fuisse imminutum: prudentia et cerebro, eo quod a Salomon genitus sit anno etatis undecimo vel duodecimo, ut

Sicut Hieronymus, epistola ad Vitalem: illa enim statas, cum sit imbecilis et invalida, facit ut filius, quem gignit, sit imbecilis pariter et invalidus tum corpore, tum mente et animo. Verum longe probabilius est Roboam genitum a Salomone non 12, sed 18 circiter statis anno ac sequenti anno 49, vel 20, ceperisse Salomonem regnare, tuncque peregrinasse iudicium illud prudens in lite meretricium, III Reg. m^r 16, quod sane ostendit eum mature fuisse statis et iudicium (est S. Ignatius, epis. ad Magnesian., censeat illum hoc iudicium peregrinisse anno statis octavo). Videatur ergo Salomon regnum iniisse anno statis 20, cumque regnare anno 40, obiisse anno statis 60. Nam, III Reg. xi, 4, dicitur mortuus senex: Roboam autem ei in regno succedens erat 41 annorum natus; ergo fuit anno statis Salomonis 18, vel 19. Ita Abulensis, in III Reg. xi, 14, Cajetanus, ibidem, ac Pineda, lib. VII De Rebus Salom. cap. xxiv, in fine.

29. **E**t JEROBOAM FILIUM NABAT (repete « derigit post se » Salomon), QUA PECCARE FECIT ISRAEL, ET DEDIT VIAM PECCANDI EPHRAIM, ET PLURIAM REDUNDANTER PECCATA IPSORUM, — q. d. Salomon suis peccatis meruit, ut Jeroboam a se eventus sibi rebelleret: moriens ergo humus sui et Roboam simulum, rebellum et hostem reliquit, qui a deinceps tribibus rex Israelis constitutus fecit vitulos aureos, quos in Dan et Bethel collocans Israelitum adorandos proposit, itaque « dedit viam peccandi Ephraim », id est Israeli, sive decem tribibus: in his enim praecipua et regalis, certarumque caput erat tribus Ephraim. Ex qua plurima idolatrie, gula, luxuria, omnisque vita peccata redundaverunt. Nam, ut ait Sapientia, cap. xv, 27: « Infandorum idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium et finis. » Viam vocal occasionem et materialm peccandi, puta fabricarem idolorum sive vitulorum. Dicit tamen « viam », quia collocando eos in Bethel et Han, docuit eos viam idola colendi, nimurum viam eundi in Dan et Bethel ad poscentem openo deorum quos ibi collocaret. Alludit ad III Regum xii, 29: « Posuitque unum in Bethel, et alterum in Dan: et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan. » Porro causae curus hos vitulos fabricari, significatur ibidem, vers. 26: « Dixilique Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad dominum David, si ascenderit populus, iste ut faciat sacrificium in domo Domini in Jerusalem: et convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficienque me, et revertentur ad eum. Et excoxitatio consilio fecit duos vitulos (instar Apis, sive bovis Egypti, quem Hebrei coluerunt in Egypto), et postea in deserto, ubi dixi Exod. xxxxi, 4) aureos, et dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce dui tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti. »

Fuit ergo Jeroboam princeps politiorum, qui,

ut statum suum injustum vel rebellionem stabiliter, mutant fidem et religionem; ne populus per veram religionem conscientie stimulis actus, redeat ad priorem legitimum principem. Sed Deus, qui capit prudentes seculii in sua astutia, effectus, ut hoc ipsum quod Jeroboam censebat esse regni sui fulcrum, frvit ejusdem ruina et versio: ob hanc enim idolatriam a se inventam, ipse eum tota familia fuit excusis radicibus, uti ei communatus fuerat Elias Propheta, III Reg. cap. xiv, 14. Vera ergo religio stabilit regnum, falsa illud evicit. Eadem causa jam agitur in Anglia, Scotia, Hollandia, idemque sequitur effectus. Porro Syrus sic verit: *Et non sit memoria ipsi Jeroboam filio Nabat, qui peccavit et peccare fecit Israel, et dedit domum Ephraim offenditum, ad adducendos eos captivos a regione sua.*

30. **V**ALDE AVERTUNTER (peccata Jam dicta) II. LOS A TERRA SUA, — q. d. Peccata (idolatria) et reliqua inde exorta, expulerunt Israelitas a terra sua: Deus enim primo per Assyrios, deinde per Babylonios, eos ob sceleram terra sancta, velut ea indignos, eamque suis sceleribus contaminantes, expulit. Unde Greece hec cum precedentibus connectentes, sic clares habent: *Peccata ipsorum multiplicata fuerunt valde, sic ut abegint eos a terra sua.* Vida historiam, IV Reg. XV.

31. **E**t QUESIVIT OMNES NEQUITIAS, USQUE DUM PER VENIRET AD ILLOS DEFENSIO, ET AB OMNIBUS PECCATIS LIBERAVIT EOS. — « Quesivit », scilicet Israel seductus a Jeroboam: grace est ἡ ἀπόστολος, id est exquirserunt, scilicet Israelites: idem ergo est sensus, scilicet, quasi dicat: Aperita per Jeroboam via peccati et idolatrias, populus regem suum sequens, et erga novos deos insanitus admivit nova idola, novos ritus sacrilegos, nova scelerata. Quæres quenanam est « defensio » que stitit hasse? Israelis nequitias. Primo, Lyranus accipit liberationem Hebreorum et Babyloniam factam a Cyro; vel ut alii, ab Artaxerxe Longimanio, qui anno septimo regni sui misit Esdras, I Esdr. vi et seq., et anno vigesimo Nehemiam in Ierusalem, ad eam reedificandam, Nehemias 11, 1 et seq. Judei enim Babylone redeuntes in Ierusalem, redierunt pariter ad avitum Dei cultum et pietatem.

Secondo, Rabanus et Dionysius per defensionem accipiunt redemptionem fidellum factam per Christum: Christus enim nos liberavit a peccatis omnibus. Verum hic sensus est allegoricus potius quam literalis.

Tertio, ergo melius Palacius, q. d. Ephraim involutus est omnibus iniuriantibus idolorum, donec veniret Elias (de quo Auctor statim diceat) qui Dei causam defendit facto miraculo ignis holocaustum absumentis, ac ita liberavit populum a peccatis idolorum: nam videns miraculum illud dixit: « Dominus ipse est Deus, » etc. Historiam habes III Reg. xviii. Porro vocatur miraculum illud, defensio, scilicet qua Deus, ac

ejus lex atque religio ab Elia defensa sunt, et vera ac sancta demonstrata. Unde Syrus verit: *Ei multiplicavit peccata eorum valde, et de omnibus negotiis consilium peccatum est ab eo, donec surrexit propheta simius ignis*, puta Elias.

Vero, id est vindicta, uti ostendit Rom. xii, 19, ad illud: *Non vos defendentes, id est vindicantes, charissimi. Sic Goliath, lib. IX, cap. 1, defendo sumus pro areeo, depello, citaque illud: « Claudius hostes facile a pinnis defendebat, » id est depellebat. Graeca ergo sic habent: *Onan malitiam exquirserunt, donec ira et ultio venirent super eos.* Hec ulti etiam competit Eliae: ipse enim ultio est injuries Dei occidendo omnes prophetas Baal (unde deo subdit cap. xlvi, 7: « Qui audis, etc., in Horeb iudicis defensionis; » graece, ἡ ἀπόστολος, id est ultio eius), itaque populus peccati idolatrias liberavit, III Reg. xviii, 40, sed inchoate duxerat: nam mox per Achab, Jezebel, aliquo tempore impios reges, populus impulsus ad idola redit.*

Quarto, igitur plene et perfecte, « defensio », id est ullio, hec fuit captivitas Assiriaca et Babylonica, de qua sermo praecessit. Unde ex Graeco hec omnia sic clares vertas cum Vatablo et aliis: *Ego multiplicata sunt peccata eorum, adeo ut eos repellent terra sua, quia omne status exquirserunt, donec indignatio invaserit eos, et ultio per quam omnia peccata fuerint. Sensus ergo est, ait Janensius, Israel a Jeroboam male eductos « quiesivit omnes nequitias, » hoc est studio quavis peregit, donec a Deo eorum nequitias provocato, nec amplius ferre volente, perveniret super illos Dei XXXII, 27 et seq., Num. xxv, 8 et alibi.*

CAPUT QUADRAGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Encomium Eliae usque ad vers. 13, inde Elisei usque ad vers. 19, inde Ezechiae usque ad vers. 23, inde Isaiae usque ad finem.

1. Et surrexit Elias propheta, quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat. 2. Qui induxit in illos famem, et irritantes illum invidia sua pauci facti sunt; non enim poterant sustinere precepta Domini. 3. Verbo Domini continuunt celum, et dejecit de celo ignem ter;
4. sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriaris tibi?
5. Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei. 6. Qui dejecisti reges ad præsidiem, et consergi facili potentiam ipsorum, et gloriros de lecto suo. 7. Qui audiis in Sina iudicium, et in Horeb iudicia defensionis. 8. Qui ungis reges ad penitentiam, et prophetas facis successores post te. 9. Qui receptus es in turbine ignis, in currus equorum igneorum. 10. Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini; conciliare cor patris ad filium, et restituere tribus Jacob. 11. Beati sunt, qui te viderunt, et in amicitia tua decorati sunt; 12. nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale somen